

HABER ARACILIĞIYLA ŞİDDETİ YENİDEN ÜRETEBİLİR MEDYANIN TERÖRE OKSİJEN SAĞLAMASI: SAVCI MEHMET SELİM KIRAZ ÖRNEĞİ*

Öğr. Gör. Fikriye ÇELİK**

Özet

Medya dördüncü kuvvet olma gücüne eriştiği günden bu yana çeşitli iktidar çevrelerince ehemmiyeti hızla anlaşılan ve egemen güçler tarafından gündemi gerek kurmak gerek meşgul etmek maksadıyla yardımına başvurulmuş başlıca ideolojik aygıtlardan biri olmuştur. Gündemin üst sırasına yerleşecek haberlerin tespitinin bizzat yayın organları tarafından gerçekleştirildiği ve tercih edilen söylem ile konunun öneminin medyadan halka geçişinin sağlandığı bir ortam olarak kitle iletişim araçları propagandasını yapmak isteyen pek çok yasa dışı örgütün de gözünü diktiği bir mecra haline almıştır. Şüphesiz haber metninde kullanılan her söylem bir tercihin ürünüdür. Tıpkı sözcüklerde olduğu gibi görsel malzemenin kullanımının ardında da tercihlerin yattığı ve bu

içeriklerin bir ideoloji taşıyıcısı olarak olayı baştan aşağı yaratabilecek güce sahip olduğu da bilinen bir gerçektir. Buradan hareketle İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz'ın İstanbul Adalet Sarayı'nda öldürülmesi/şehit edilmesi hadisesinde medyanın yaşananları bir daha unutulmamak üzere zihinlere işleyerek terörist örgüt propagandasının yapıldığı bir mecra olmaktan kaçmadığını düşünmek zor değildir. Zira haber kimi yayın kuruluşlarında örgüt flamları eşliğinde; ağız bantlı, elleri bağlı halde rehin tutulan Savcı Kiraz'ın başına silah dayamış teröristin görseli ile verilirken bir yandan terörizmin sözcülüğü üstlenilmiş bir yandan da terör destekçilerine umut aşılanırken güçsüz devlet imajı yaratılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Şiddet, Terör, Terörizm, Savcı Mehmet Selim Kiraz

* 15-16 Kasım 2019 tarihlerinde Ankara'da TİHEK tarafından düzenlenen Şiddet'in Önlenmesi Çalıştayı'nda sözlü olarak tebliğ edilmiştir.

** Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, fcelik@cumhuriyet.edu.tr

GİRİŞ

Müthiş bir bilgi karmaşasının hüküm sürdüğü “enformasyon çağı”nda yaşayan “ağ toplumu” için bilgi sahibi olmak kuşkusuz bugün önceki çağlardan daha zor bir eylem halini alırken bir yandan da her zamankinden daha bilinçli olmayı zorunlu kılmaktadır. Nitekim bugün insanlık hangi bilginin doğru hangi bilginin yanlış, neyin gerçek neyin sahte olduğunu tefrik etmenin imkânlar dâhilinde olmadığı bir “hakikat sonrası” çağın getirisi/götürüsü ile mücadele etmektedir. Bilhassa da yeni iletişim teknolojilerinin ürünü olarak ortaya çıkan sosyal medyanın etik kodlar gözetilmeksizin kaleme alınan her enformasyonun hızla geniş bir alana aktarılmasına fırsat tanıyan doğası, esasında geleneksel medyanın önemini bir kat daha artırmıştır. Bu noktada gerek bilgi almak gerek eğlenmek maksadıyla yardımına başvurulmuş medyanın Toplumsal Sorumluluk Kuramı gereği bugün her zamankinden daha fazla kamu yararını gözeten bir anlayışa sahip olması gerekmektedir.

Medya dördüncü kuvvet olma gücüne eriştiği günden bu yana çeşitli iktidar çevrelerce ehemmiyeti hızla anlaşılan ve egemen güçler tarafından gündemi gerek kurmak gerek meşgul etmek adına kullanılan başlıca ideolojik aygıtlardan biri olmuştur. Bu bağlamda medyanın gündem belirleme gücünü daha ziyade “haber” türüne yüklediğinin tespitinde bulunmak güç değildir. Zira “haber”, diğer yayın türlerine göre “gerçek” olduğuna dair ciddi deliller barındıran, bu yönüyle de toplum tarafından “tüketilmesi” daha kolay bir “gerçeğin yansıması”dır.

Gündemin üst sırasına yerleşecek haberlerin tespitinin bizzat yayın organları tarafından gerçekleştirildiği ve tercih edilen dil ile konunun öneminin medyadan halka geçişinin sağlandığı düşüncesinden hareket edip medya ve kamu gündemi ilişkisini kuran “Gündem Belirleme Yaklaşımı” (Yaylagül, 2010: 77-80) ışığında konuya yaklaşıldığında görülecektir ki bu denli büyük bir güce sahip kitle iletişim araçları, kendi propagandasını medya aracılığıyla yapmak isteyen pek çok yasa dışı örgütün de gözünü diktiği bir mecra halini almıştır. Yaşanan bir terör olayı haber değeri taşıyor olmanın yanında bu olayın haber türüne dönüştürülürken geçirdiği dolayım aşaması çoğu kez “stratejik bir eylem” olarak “terör”ün, “stratejik bir söylem” olarak “terörizm”in hedeflerine hizmet etme süreci olarak kendini göstermektedir. Hadisenin medya tarafından sadece “görülmesi”, “halkın gündemine taşınması” dahi terör örgütlerinin popülerliğinin artmasında pay sahibi iken buna ek olarak, haberde tercih edilen söylemin yanı sıra kullanılan görselin de etik ilkelerle çatışma halinde bu-

lunması terör eylemi gerçekleştircilerin medya sayesinde daha büyük kitlelere sesini duyurma imkânına kavuşmasına izin vermekten başka bir şey değildir.

Terörist grup tarafından gerçekleştirilen herhangi bir bombalı eylem sayıyla sabit insanın hayatına mal olurken bu olayın yayın kuruluşları tarafından etik değerleri çığneyerek haberleştirilip kopmuş bacak, bedenden ayrılmış kafa görüntüleri eşliğinde sunulması teröre açıktan oksijen sağlamak/olmak anlamına gelmektedir. Wieviorka'nın da vurgusuna göndermede bulunmak gerekirse; medyanın terör olaylarında sergilediği “son dakika” haberciliği, teröristlerce gerçekleştirilen saldırılarda zarar gören insanların “kurban” sıfatıyla sunularak aile dramlarının ekrana taşınması, güçlü bir terörist imajının oluşmasına katkıda bulunmak şeklinde okunmayı hak etmektedir (Wieviorka, 2004: 29).

Dünyanın hangi noktasında örgütlenme yoluna gittiği önemli olmaksızın bütün terör grupları basında haber olmayı hedeflemekte; bilhassa da televizyon haberlerine konu olmayı amaçlamaktadır. Nitekim terör olaylarının gerçekleştiği saatlere dikkat edilecek olursa her biri özellikle akşam ana haber bültenlerine yetişecek şekilde planlanmaktadır. “İlk kez Gus Martin tarafından tanımlanan medya merkezli terörizm (*media oriented terrorism*) bilinçli biçimde medyanın ilgisini çekecek şekilde ve medya aracılığıyla düzenlenmekte olan” (Avşar, 2017: 120) terör eylemlerine dikkat çekerek bu yargıyı kuvvetlendirmektedir. Terör ve medya arasında simbiyotik bir ilişkinin var olduğu düşünüldüğünde terör olaylarının medyada yer bulmasını yalnızca örgütler lehine işleyen bir süreç olarak ifadelendirmek konunun bütün yönleriyle anlaşılması hususunda yetersiz kalmaktadır. Zira Jenkins'in (1980: 1-8) bilhassa da haber medyasındaki kullanımına bağlı olarak dikkat çekici bir kelime olmayı başaran “terörizm”in tiyatrodan ibaret olduğu, terör sevicilik yaptığı gerekçeyle eleştiriye uğraması gerektiği yönündeki değerlendirmesi ışığında meseleye yaklaşıldığında; medyanın da terörden beslenen yanına işaret etmek bir tür zorunluluk şeklinde kendini göstermektedir.

Gazete sayfalarını tiraj uğruna, televizyon ekranlarını reyting adına terör olaylarıyla meşgul etmek; yanı sıra bu tür içeriklere süre, sayfa sınırı tanımadan geniş yer açmak beraberinde çeşitli sorunları da getirmektedir. Olay nasıl planlandı, nasıl gerçekleştirildi; eylemde ne tür bir patlayıcı kullanıldı; patlayıcının türü hangi örgütte işaret ediyor gibi sorular üzerine kurulu metinler örgütlerin bir tür manifestosu rolünü üstlenmekten kaçamamaktadır. Şüphe yok ki terör örgütleri hedefe varmada kitle iletişim araçlarının nasıl kritik bir role sahip olduğunun farkında olarak korku

ve panik atmosferini yaratmak ve yaymak için medyanın gücünden yararlanmaya çalışmaktadırlar (Pereşin, 2007: 16).

Bilhassa da tartışma programlarında “analiz” adı altında kamuoyuyla paylaşılan her bir detay ilerleyen süreçte meydana gelecek muhtemel terör olaylarına kapı açmaktadır. Ağır bir bilançonun söz konusu olduğu hadiselerde güvenlik güçlerinin nerede, nasıl bir yanlış yaptığına dair tespitlerin ekran önünde yapılması hem terör gruplarına psikolojik güç sağlamakta hem de kendilerini tartma imkânı sunmaktadır. Elbette medyanın bütün şiddet içerikli hadiselerde özdenetimini geliştirip sorumlu davranmayı mesleki pratik haline getirmesi öncelikli ilkelerin başında gelmektedir; ancak terör olaylarında daha hassas hareket edilmesi, kamu yararının öncelikli amaç kabul edilmesi çoğu zaman hayati önem taşımaktadır. Zira terör eylemlerinin medyada bu denli geniş yer bulması diğer örgütleri de acilen faaliyette bulunmaya itmekte; eylemde bulunan örgüte muhalif başka bir örgütün de “ses getiren” bir eyleme imza atması adeta bir tür gereklilik gibi kendini göstermektedir.

Dikkatten kaçmaması gereken bir başka husus da medyayı ve dolayısıyla halkın gündemini fazla meşgul eden özelde terör genelde şiddet olaylarının bir süre sonra meşru olarak algılanmaya başlaması, sürekli aynı haberlere maruz kalan kamuoyu nezdinde de sıradan bir hadise durumuna gelmesidir. Medyanın üstlendiği meşrulaştırma vazifesi haber medyasının kullandığı dil sorunsalı ile kendini göstermektedir. Şüphesiz haber metninde kullanılan her kelime bir tercihin ürünüdür. Tıpkı sözcüklerde olduğu gibi görsel malzemenin kullanımının ardında da tercihlerin yattığı ve bu içeriklerin olayı baştan aşağı yaratabilecek güce sahip olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu itibarla İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz’ın İstanbul Adalet Sarayı’nda öldürülmesi/şehit edilmesi hadisesinde medyanın yaşananları bir daha unutulmamak üzere zihinlere işleyerek örgüt propagandasının yapıldığı bir mecra olmaktan kaçamadığını düşünmek zor değildir. Zira haber kimi yayın kuruluşlarında örgüt flamaları eşliğinde; ağzı bantlı, elleri bağlı halde rehin tutulan Savcı Kiraz’ın başına silah dayamış teröristin görseli ile verilirken bir yandan terörizmin sözcülüğü üstlenilmiş bir yandan da terör destekçilerine umut aşılırken güçsüz devlet imajı yaratılmıştır.

1. TERÖR-TERÖRİZM KAVRAMLARI

“Terör” ve “terörizm” kavramları aynı anlama gelmemekle birlikte her ikisi de bir strateji ürünüdür; biri diğerini doğuran, birbirinden doğan ve nihai sonuçta amaca yönelik sergilenen aracın ifadeye büründürülmüş halidir.

Latince'den “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” (TDK, 2019) şeklinde bir tanıma kavuşarak Türkçe'ye geçen “terör” (terreur-terror) kelimesi bugün bilinen anlamıyla ilk kez Fransız Devrimi'nden sonra kullanılmaya başlamıştır (Yayla, 2015: 335). Thornton'un (1964: 73, Aktaran: Yayla, 2015: 337) ifadelendirdiği şekliyle “normal sayılamayacak metotlarla siyasal davranışları etkilemeyi amaçlayan sembolik hareketler” olarak kendini gösteren “Terörizm” kavramı ise tarih boyu değişim arz eden dönemlerin kendi içinde tanım kazanmış, bilhassa da döneme ait teknoloji bu farklılaşmada pay sahibi olmuştur. Nitekim çağdaş yahut modern terörizm 19. yüzyılın sonlarında Çarlık Rusya'da faaliyet gösteren Narodnaya Volya örgütüyle (Avcı ve Demir, 2017: 4) görünürlük kazanmakla beraber Martin'e göre “terörizm”in kökünü modern dünyada değil Antik Çağ'da aramak gerekmektedir (Martin, 2017: 50). “Belirli amaçlara ulaşmak üzere tedhiş yolunu tutarak şiddete, cürmî eylemlere başvurulması eskiden beri görülen bir uygulama biçimi” (Dönmezer, 1978: 59) olan “tedhişçilik bir doktrin değildir; fakat bir eylem tarzıdır” (Dönmezer, 1972: 20, Aktaran: Yayla, 2015: 339). Zira terörizmin totaliter bir silah, bir tür strateji olduğu bilinen bir gerçektir (Altuğ, 1987: 47). Wilkinson'ın (2002: 144) geliştirdiği “bireyleri, grupları, toplulukları ya da hükümetleri, teröristlerin siyasal amaçlarına hak versinler diye, düzenli olarak, yıldırmaya dönük öldürme ve yok etme eylemlerine, öldürme ve yok etme tehdidine başvurmayı” içerimleyen tanımdan yola çıkarak “terörizm”in iyi planlanmış bir şiddet üreticisi olduğunu söylemek mümkün olmakla beraber çağdaş toplumların dönüşümünü etkilemek ve küresel bir tehdit sunmak gibi iki önemli potansiyele sahip olduğu da bilinen bir gerçektir (Pereşin, 2007: 6).

Bilindiği ve Mallin'in de işaret ettiği üzere “terörizm” psikolojik bir savaştır (Mallin, 1978: 391); gerçekleştirilen eylemin zarar vermekten ziyade taraftar bulmak, üstün hissetmek ve korku üretmek yönünde sonuç vermesi beklenmektedir. Hoffman'ın (2003, ss. 120-121, Aktaran: Pereşin, 2007: 9) bu yönü sebebiyle “terörizm”i, “sapkın bir gösteri işi” olarak tanımladığı görülmektedir. Bu gösteri modern çağda eskisine oranla daha kolay izleyici bulmakta, teröristlerin eylem gerçekleştirdikleri alan ya da bölgeleri genelde teknoloji özelde internet, televizyon yayınları sayesinde aştığı görülmektedir (Martin, 2017: 27).

2. GÜNDEM BELİRLEME YAKLAŞIMI

Toplumlar yaşananlara dair haber almak adına medyaya başvurmanın yanında, medyanın elde ettiği bilgiyi takdim biçimleriyle konuların ya da sorunların ne derece öneme sahip olduğu hususunda da yönlendirilmektedir (Yüksel, 2001: 22).

Gündemin üst sırasına yerleşecek haberlerin tespitinin bizzat yayın organları tarafından gerçekleştirildiği ve tercih edilen dil ile konunun öneminin medyadan halka geçişinin sağlandığı düşüncesinden hareket edip medya ve kamu gündemi ilişkisini “gündem belirleme” adı altında ilk kez Maxwell McCombs ve Donald Shaw kurmuş; kendilerinden sonraki gündem kurmaya yönelik çalışmaların sağlam temellere oturmasını sağlamışlardır (Yaylagül, 2010: 77-80). Nitekim 1972 yılına ve “gündem belirleme”, ismine kavuşana kadar konuya ilişkin pek çok çalışma yapılmıştır. 1922 yılında ilk kez Walter Lippmann’ın kamu gündemi ile medyanın gündemi arasında ilişki bulunduğu gerçeğini saptaması teorinin başlangıcı kabul edilmektedir (Özçetin, 2019: 88). Tıpkı Lippmann ve “gündem belirleme” üzerine düşünüp bu görme biçiminin gelişmesinde katkısı bulunan diğer düşünürlerin de iddia ettiği gibi medyada öne çıkan baskın unsurlar halkın nezdinde de diğer konulara göre öncelikli, önemli hale gelmektedir.

Medyanın gündem kurma düşüncesinin özünde halkın görüşlerinin kitle iletişim araçları tarafından sunulandan anlamlı bir biçimde etkilendiği varsayımı bulunmaktadır (Erdoğan ve Alemdar, 2010: 161). Kuşkusuz yaklaşımın temel düşüncesini “basın çoğu zaman insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, fakat okurlara ne hakkında düşüneceklerini söylemede fevkalade başarılıdır” (Yüksel, 2001: 35) şeklindeki meşhur ifadesi ile dile getirirken Cohen, ilerleyen süreçte gelişecek “medyanın nasıl düşünüleceğine de karar veren mekanizma olduğu” düşüncesine de kapı aralamıştır. Bu anlayış etrafında şekillenen pek çok çalışmanın, basının kendisine yüklenen misyonun aksine toplumdaki gerçekleri olduğu gibi yansıtan bir ayna olmadığı hususunda fikri birleşimine vardığı görülmektedir (Tekinalp ve Uzun, 2009: 128).

3. ETİK İLKELERLE ÖRTÜŞMEYEN HABERCİLİK ANLAYIŞININ ŞİDDETİ YENİDEN ÜRETMESİ

Gündem Belirleme Yaklaşımı’ndan yola çıkarak Türkiye’de de gündemi kuran en önemli gücün medya olduğunu söylemek, mümkündür. Türkiye’nin gündemini başta terör olayları olmak üzere “şiddet” teması üzerine inşa edip kana hapsolmuş bir medya görüntüsünden uzak durmak, kitle iletişim araçlarının “özdenetim” yoluyla kendisine koyduğu başlıca kurallardan biri olmalıdır. Toplumların sinir uçlarının tahribatına yol açıp organizmanın kalıcı hasar görmesinde; hasarın onarılması adına

verilen terörle mücadelenin kronikleşmesinde medyanın öneminin ve durduğu yerin tespiti iyi yapılmalıdır.

Burada altını çizmekte yarar görülen bir başka mühim mesele de özelde terör olayları genelde şiddet içeren olayların haberleştirilmesinde olayın öyküye dönüştürülmesine imkân veren dolayımllama aşamasında (Rigel, 2000: 179-180) yaşanan etik sorunlardır. Bu aşamada bilinmesi gereken ilk husus bütün detaylarına kadar verilen olayın başka eylem planlayıcılar için örnek teşkil ettiği gerçeğidir.

Bahsi geçen etik sorun yalnız terör haberlerinde kendini göstermemekte; yanı sıra diğer şiddet içerikli haberlerde de izlerkitlenin karşısına çıkmaktadır. Tam da bu noktada Münevver Karabulut cinayeti hafızaları zorlamaktadır.¹ Zira bu olay medyanın iyi sınav veremediği hadiselerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinayetin nasıl işlendiğinden cinayet aletinin boyutuna, cinayette kullanılan testerenin nereden temin edildiğinden cesedi kolay taşıma yolu olarak hangi yöntemle başvurulduğuna kadar bütün detaylar kamuoyunun bilgisine sunulmuş; ardından neredeyse aynı yöntemle işlenen Özgecan Aslan cinayetinin baş göstermesi gecikmemiştir.² “Özgecan Aslan cinayetinde iğrenç detaylar” (Sözcü, 2015), “Özgecan Aslan cinayetinde Türkiye’yi kahreden detay” (Milliyet, 2015), “Özgecan Aslan cinayetinde korkunç detaylar ortaya çıktı” (Habertürk, 2015), “Özgecan’ın katili o vahşeti en ince detaylarına kadar böyle anlattı” (Sabah, 2015); hadiseyi halka duyuran medyanın kullandığı başlıklardan yalnızca birkaçı olmakla birlikte şiddet içeren olayların haberleştirilmesi esnasında sahip olduğu tutumu göstermesi bakımından da kuşkusuz kanıt niteliğindedir. Son dönemde yaşanan intihar vakalarına medyanın yine haddinden fazla eğilim gösterdiği düşünüldüğünde; ilk toplu intihar ile son intiharın aynı yöntemle, siyanür ile gerçekleşmesi tam da beklenen bir sonuç olarak karşımızda durmaktadır.³ Nitekim erişimin zor olduğu siyanüre hangi yollardan

¹ 3 Mart 2009 tarihinde İstanbul Etiler’de çöp konteynerinde bulunan gitar kutusunda başı gövdesinden ayrılmış bir kadın cesedine ulaşılmış, yapılan incelemeler sonrası cesedin Münevver Karabulut (18)’a ait olduğu ortaya çıkmıştır (NTV, 2009).

² 11 Şubat 2015 tarihinde Mersin’deki ailesinin yanına gitmek üzere minibüse bindiği, ancak üç gündür kayıp olduğu gerekçesiyle ailesi tarafından Emniyet’e kayıp başvurusu yapılan ve başlatılan inceleme sonucu yakılarak öldürüldüğü tespit edilen Özgecan Aslan (20) hadisesi şiddet içerikli olayların medyada temsilinin etkilerini göstermesi bakımından kıymetlidir. Bütün detaylarıyla medyada kendine yer bulan cinayetin, işleniş biçimi bakımından Karabulut cinayetiyle benzerlik arz ettiği görülmektedir (Sabah, 2015).

³ 5 Kasım 2019 tarihinde İstanbul Fatih’te dört kardeş evlerinde ölü bulunmuş; Adli Tıp Kurumu tarafından yapılan otopsi sonucunda kardeşlerin siyanür alarak intihar ettiği belirlenmiştir. Bu olayın hemen ertesinde, 8 Kasım 2019’da Antalya’da bir baba, eşi ve çocuklarıyla birlikte siyanür içerek intihar etmiştir. Ardından 15 Kasım 2019’da aynı yöntemle gerçekleşen intihar vakasına İstanbul Bakırköy’de rastlanmıştır; 5 Aralık 2019 tarihinde bir siyanürle intihar haberi de Sakarya’dan gelmiştir (CNN Türk, 2019; Habertürk, 2019; NTV, 2019).

ulaşılabilirliğine dair detaylı aktarımda bulunan haberlerin içeriğinde siyanürün kaç saniye içinde öldürme gücüne sahip olduğu bilgisi de kendine yer bulmuştur.

Şiddet içerikli haberlerle kamuoyunun gündemini gereğinden fazla meşgul eden medyanın gerçekleştirdiği bir başka işlev de kuşkusuz yaşananların kanıksanmasını sağlamak, olanlar karşısında hissiz bir toplum oluşmasına kapı aralamaktır. Şehit haberlerinin medyada verilmiş biçimi bu yargının doğruluğunu kanıtlamak bakımından iyi bir göstergedir. Toplum hassas noktasından yakalayarak daha fazla tiraj, daha çok reyting sağlayıp haberi satma gayretiyle hareket eden medya bu tür haberleri adeta birer sömürü aracı addetmektedir. Haber bültenleri başta olmak üzere basında “tezkeresine üç gün kalmıştı”, “bir ay önce evlenmişti” yahut “yeni doğan bebeğini kucağına alamadı” şeklinde öykü formatı altında sunulan haberler gerçek ile bağı kopmuş bir kurgu haline gelmektedir.

4. BİR TERCİH ÜRÜNÜ OLARAK HABERDE GÖRSEL KULLANIMI

“Gerçeğin yansıması” şeklinde tabir bulan “haber” esasında bir “söylem”, kurgu süreci sonucu oraya çıkan bir yazı türüdür. Bu süreçte haber, dolayısıyla haber metnini oluşturan dil ve yanı sıra metne dâhil görsel; sınıfsal, etnik, dinsel pek çok faktörün adeta üzerinde mücadele yürüttüğü bir alan halini almaktadır. Bu mücadele alanında okurun karşısına çıkan her unsur ideolojinin bir taşıyıcısı durumundadır. Aynı olayın farklı yayın kuruluşlarında başka bir söylem ile verilirken evrilmesi bu sebeptendir. Nitekim van Dijk’ın da dikkat çektiği üzere haberde kullanılan sözcükler bir yandan muhabirin bakış açısının ürünü iken diğer taraftan çalıştığı yayın kuruluşunun ideolojisinin bir yansımasıdır (van Dijk: 82-83). Bu taraflı görme biçimi sözcüklerin yanı sıra fotoğraf, grafik gibi içeriklerde de yankısını bulmaktadır. Şüphesiz bu içeriklerin her biri birer işaret, birer göstergedir. “İdeolojinin alanı işaretlerin alanı ile örtüşür. Biri ne ise diğeri de odur. Nerede bir işaret varsa orada ideoloji de mevcuttur. İdeolojik her şey semiyotik değere sahiptir” (Volosinov, 1973: 10). Buradan hareketle bir söylem olarak haber metnini oluşturan sözcüklerin, anlamların şeffaf bir taşıyıcısı olmadığını; güç/iktidar sahibi kişi ve grupların söylemlerinin temsilinde “işaret”in aktif rol üstlendiğini görmek mümkündür (İnal, 1996: 46).

5. SAVCI MEHMET SELİM KIRAZ ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN TERÖR-MEDYA İLİŞKİSİ

31 Mart 2015 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Savcısı Mehmet Selim Kiraz’ın İstanbul Adalet Sarayı’ndaki makamında iki terörist tarafından sekiz saatlik rehin

alma eylemi sonrasında öldürülmesi/şehit edilmesi hadisesinde medya etik ilkelerle bağdaşmayan bir tutum sergilemiş, terör örgütü propagandasının yapıldığı mecra şeklinde bir görünüme sahip olmuştur. Savcı Kiraz'ın rehin alındığı esnada eylemcilerden biri tarafından kaydedilen fotoğrafın medyada yayımlanması, Basın İlan Kurumu'nun 39 gazeteye 1-12 gün arasında değişen ilan kesme cezası vermesi sonucunu doğurmuştur (TRT Haber, 2019). Yanı sıra bahse konu fotoğrafları yayımlayan Hürriyet, Cumhuriyet, Milat gibi gazeteler başta olmak üzere bazı televizyon ve ajanslar Savcı Kiraz'ın cenazesine kabul edilmemiştir.

Bu habere ilişkin cezai yaptırımın gerekçesi ise; Basın İlan Kurumu tarafından uygulamaya konan 7 maddelik Basın Ahlak Esasları'nda açıkça belirtildiği üzere "suça tahrik veya teşvik edecek ve suç ile mücadeleyi etkisiz kılacak yayın yapılamaz", "şiddet ve terörü özendirerek, uyuşturucu maddeler ve her türlü örgüt suçları ile mücadeleyi etkisiz kılacak yayın yapılamaz" (BİK, 2019); Basın Meslek İlkeleri'nde yer aldığı şekliyle "gazeteci, şiddet, nefret, zorbalık ve ayrımcılığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapamaz" (Basın Konseyi, 1988) kurallarına riayet edilmemesidir.

Çalışmada Basın İlan Kurumu'nun cezai yaptırım uyguladığı 39 gazeteden 10'u inceleme kapsamına alınmış, bilhassa haberi etik değerlerle bağdaşmayacak zihniyetle manşet ve sürmanşetten veren yayınların araştırmaya dâhil edilmesine özen gösterilmiştir. Nitekim manşet; gazete logosunun hemen altında büyük puntolarla verilen günün en önemli haberinin başlığıdır; "gazeteyi sattıran haberdır." Sürmanşet ise yine gazetenin logosunun üstünde bulunan konumu itibarıyla önem kazanıp tartışmasız bir biçimde gündemi belirleyen en önemli haberdır (Rigel ve Çağlar, 2010: 54). Bahse konu haberi manşet yahut sürmanşetten gören Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milat, Posta, Sözcü, Taraf, Vahdet, Yeniçağ, Yurt gazetelerinin yalnızca görsel kullanımı bakımından çalışmada incelemeye dâhil edilmesi bu münasebetledir.

İlgili haber, cezai yaptırıma uğrayan yayın kuruluşlarında örgüt flamaları eşliğinde; ağzı bantlı, elleri bağlı halde rehin tutulan Savcı Kiraz'ın başına silah dayamış teröristin görseli ile okur/izlerkitlenin karşısına çıkmış; bu sayede medya terör propagandasının yapıldığı bir alan konumuna gelmiştir. Keza görseli kaydedip paylaşanın da eylemi gerçekleştiren iki teröristten biri olduğu düşünüldüğünde hem bu fotoğrafı kullanan medya hem de medya aracılığıyla fotoğrafa maruz kalan halk, olan biteni terörist öze- linde terörün gözünden görmüştür. Nitekim terör grupları modern teknolojilerle do-

nanmış kitle iletişim araçlarını güçlü bir silah olarak kullanmakta, örgütün istekleri doğrultusunda yapılan yayınlarla medyanın örgüt çıkarlarına hizmet etmesi sağlanmaktadır. (Pereşin, 2007: 7). Savcı Kiraz hadisesinde medyanın durduğu yer de tam olarak bu kanıyı kanıtlar niteliktedir. Bütün bunların yanında eylemi gerçekleştiren iki terörist üzerinden örgüte mikrofon uzatılmış, rehin alma esnasında örgüte söz hakkı tanıyan bir mülakat gerçekleştirilmiş ve bu mülakat ertesi gün gazetede tam sayfa halinde, “Bu Eylem Mecbur Bırakıldığımız Eylem”⁴ başlığı eşliğinde verilmiştir.

Bahse konu haberin medyada bu minvalde kendine yer bulması aşamasında kitle iletişim araçlarının yerine getirdiği işlevi yedi maddede değerlendirmek mümkündür:

1. Bahsi geçen terör örgütünün varlığından haberdar olmayan izlerkitleyi örgütten haberdar etmek.⁵
2. Örgütün flamasına dair bilgisi olmayan izlerkitleye flama tanıtımı yapmak.⁶
3. Herhangi bir olay yaşandıktan sonra eylemi üstlenmek için birbiriyle yarışacak kadar eylemleri örgüt adına yaşam kaynağı addeden bir örgütün reklamını yapmak.⁷
4. Savcısı Mehmet Selim Kiraz vakasında; Savcı üzerinden devletin ne kadar güçsüz, rehin alanlar üzerinden örgütün ne denli kudretli olduğuna dair kanı oluşturmak.⁸
5. Halkın kalbine korku indirmek, örgüt sempaticanlarının örgüte bağlılığını artırmak.⁹
6. Eylemde hayatını kaybeden insanların kişilik haklarını zedelemek, ölü sevicilik yapıp ölen insanlar üzerinden prim sağlamak, geride kalan yakınlarına saygı duymamak.
7. Bu tür olayların ardından sorumlu davranıp oto-sansürünü geliştirememiş basına yayın yasağı getirmek zorunda kalan devleti uluslararası arenada basın özgürlüğünü tanımayan bir zihniyet durumuna düşürmek.

⁴ Ek-1

⁵ Ek-2

⁶ Ek-3

⁷ Ek-4

⁸ Ek-5

⁹ Ek-6

SONUÇ

Sonuç olarak; tercih edilen söylemin ve görsel içeriğin zahmetsiz bir propagan-
da malzemesi olduğunun farkında olarak yahut olmayarak kurgulanan her haberle
birlikte terör örgütleri hem toplumun kalbine korku yerleştirmekte hem de artırdığı
popülerliği sayesinde örgüt sempatanlarına güç vermekle beraber, gerçekleştirilen
eylemin haklılığı vurgusunda bulunmaktadır. Kuşkusuz bütün bunlar medya mari-
fetiyle kolayca gerçekleşmektedir. Nitekim bu çalışma kapsamında araştırılan Savcı
Mehmet Selim Kiraz örneği de medyanın terör olaylarında kritik bir noktada dur-
duğunu ve uyguladığı pratikler neticesinde bizzat kendi tercihi sonucu teröre oksijen
olduğunu kanıtlar mahiyettedir.

Genel itibariyle medyanın şiddet olgusu çerçevesinde sorunlu bir yayıncılığa imza
attığı, özelde terör olaylarında sorumlu davranıp etik değerleri göz önünde tutarak
yayın yapmadığı ve bu sayede teröre can olmayı başardığı düşüncesi haklılık payı-
nı Savcı Kiraz vakasında da göstermiştir. Basın İlan Kurumu'nun cezai yaptırımına
uğrayan 39 gazete arasında bulunup hadiseyi manşet veya sürmanşetten gören 10
gazete, terör haberlerinde görsel malzemenin ne şekilde kullanılmaması gerektiğine
dair örnek teşkil etmesi bakımından bir tür delil niteliği taşımaktadır. Buradan ha-
reketle Cumhuriyet, Hürriyet, Sözcü, Posta, Vahdet, Yurt olayı manşetten; Milat ve
Yeniçağ sürmanşetten görerek hadisenin en önemli gündem maddesi olduğuna vur-
gu yapmıştır. Gazetelerin bahse konu 1 Nisan 2015 tarihli sayıları incelendiğinde;
haberi birinci sayfadan okura ulaştırmanın yanında dikkat çekiciliği artırmak adına
bir de görselin dilinden yararlandığı, terörün şiddet içeren yüzüne reklam maskesi
geçirildiği, rehin alma ile başlayıp öldürme ile sonuçlanan olayın devletin itibarını
gözetmeden okura aktarıldığı görülmektedir.

Savcı Mehmet Selim Kiraz'ın öldürülmesi olayından yola çıkarak terör özelinde
şiddet unsuru barındıran hadiselerde; olayın bilgisi alınıp, kurgusu yapıp ana ha-
ber bülteninde tüketiciye sunulmak üzere adeta yayın kuruluşlarına zaman tanıyan
terörist örgütlerin sesinin medya üzerinden bütün bir halka, dahası gelişen tekno-
lojiyle birlikte dünyaya servis edildiği artık bilinen ve türlü olaylarla da kanıtlanan
bir gerçektir. Buradan hareketle bir tür aracılığa soyunan medyanın sahip olduğu
güçten bu tür eylemleri mahrum bırakması kuşkusuz terörün ve terörizmin oksijen-
siz kalması sonucunu doğuracaktır. Daha sorumlu, etik ilkelerle daha barışık, ticari
kuruluş olmaktan çok varlık sebebinin kamu yararı adına hareket etmek olduğu
bilincinde bir basın; medyanın "bir şiddet türü olarak terör"ün yapım ve yayın ayağı
addedilmesinin önündeki en büyük engel olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altuğ, Yılmaz. “Terörizm Sorunu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1987, Cilt 52, 1(4), 47-99.
- Avcı, Engin ve C. K. Demir. “Terörizm Çalışmaları: Türkiye’deki Araştırmalara İlişkin Betimsel Bir Analiz”, *Güvenlik Stratejileri*, 2017, Yıl 13, 26, 1-45.
- Avşar, Zakir. “İnternet Çağında Medya, Terör ve Güvenlik”, *TRT Akademi*, 2(3), 116-132.
- Basın İlan Kurumu, 2019, <https://www.bik.gov.tr/basin-ahlak-esaslari> (29.10.2019).
- Basın Konseyi, 2019, <http://basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri> (29.10.2019)
- Baudrillard, Jean. *Tüketim Toplumu Söylenceleri/Yapıları*, (Çev. Ferda Keskin, Hazal Deliceçaylı), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Chomsky, N., E. Herman, G. O’Sullivan ve A. George. *Terörizm Efsanesi*, (Çev. Bahadır Sina Şener), Ankara: Ayracç Yayinevi, 1999.
- CNN Türk, 2019, <https://www.cnnturk.com/turkiye/fatihte-4-kardes-evlerinde-olu-bulundu> (25.10.2019).
- Dönmezer, Sulhi. “Milletlerarası Tedhişçilik”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1978, Cilt 44, 1(4), 55-70.
- Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar. *Öteki Kuram*, Ankara: Erk Yayınları, 2010.
- Habertürk, 2015, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1043120-ozgecan-aslan-cinayetinde-korkunc-detaylar-ortaya-cikti> (25.10.2019).
- Habertürk, 2019, <https://www.haberturk.com/antalya-haberleri/73258108-antalyada-4-kisilik-aile-olu-bulundu-siyanur-suphesi-var> (25.10.2019).
- İnal, Ayşe. *Haberi Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996.
- Jenkins, B. Michael. “The Study of Terrorism: Definitional Problems”, *The Rand Paper Series*, California: The Rand Corporation, 1980, 1-10.
- Martin, Gus. *Terörizm: Kavramlar ve Kuramlar*, (Çev. İhsan Çapcıoğlu, Bahadır Metin), Ankara: Adres Yayınları, 2017.
- Milliyet, 2015, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ozgecan-aslan-cinayetinde-turkiyeyi-kahreden-detay-2013849> (25.10.2019).
- NTV, 2009, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/10-adimda-munevver-karabulut-cinayeti,-yOwVX2GNEUaNMoZoQCz9KA> (25.10.2019).

- NTV, 2019, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bakirkoyde-bir-dairedede-3-kisi-olu-bulundu-otopsi-de-siyanur-cikti,IIIrMXDiFEm-4_XBpO7_QQ (25.10.2019).
- Özçetin, Burak. *Kitle İletişim Kuramları: Kavramlar, Okullar, Modeller*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Pereşin, Anita. "Mass Media and Terrorism", *Medij. istraž.* (god. 13, br. 1) 2007, (5-22).
- Rigel, Nurdoğan ve Şebnem Çağlar. *Kanatlı Kelimeler: Örneklerle Haber Tasarımı*, İstanbul: Anonim Yayıncılık, 2010.
- Rigel, Nurdoğan. *İleti Tasarımında Haber*, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- Sabah, 2015, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/02/13/universiteli-ozgecan-aslan-yakilarak-olduruldu> (25.10.2019).
- Sabah, 2015, <https://www.sabah.com.tr/yasam/2015/02/15/ozgecanin-katili-o-vahseti-en-ince-detaylarina-kadar-boyle-anlattı> (25.10.2019).
- Sözcü, 2015, <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/ozgecan-aslan-cinayetinde-igrenc-detaylar-744846>, (25.10.2019).
- Tekinalp, Şermin ve Ruhdan Uzun. *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*, İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
- TRT Haber, 2019, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/savci-kirazin-fotograflarini-yayimlayan-gazetelere-ceza-190666.html> (01.11.2019).
- Türk Dil Kurumu (TDK), <https://www.tdk.gov.tr> (25.10.2019).
- Van Dijk, Teun. *News as Discourse*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1988.
- Volosinov, Valentin. *Marxism and the Philosophy of Language*, (Transted. Ladislav Matejka ve I. R. Titunik), New York: Seminar Press, Inc, 1973.
- Yayla, Atilla. "Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2015, 45.
- Yaylagül, Levent. *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2010.
- Wieviorka, Michel. *The Making of Terrorism*, (Translated. David Gordon White), Chicago: University of Chicago Press, 2004.
- Wilkinson, Paul. Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji, 142-162. İçinde: Silinmiş Yüzler Karşısında Terör, (Ed: Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayınevi, 2002.
- Yüksel, Erkan. *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*, Konya: Çizgi Kitabevi, 2001.

Ek-3:

Ek-4:

Ek-5:

Ek-6:

Cumhuriyet 8 SAAT SONRA BASKIN

Karanlığa girdiğimiz gün

Berkin Elvan soruşturmasının savcısı Mehmet Selim Kirazı adliyedeki odasında rehlin alan iki eylemci 8 saat süre kriz sonunda öldürüldü, ağır yaralanan savcı kurtarılmadı

KATİLLERİ İSTEDİLER
DİJİTAL İSTİFA VE KURUMSAL İSTİFA...
EYLEM KANLI BİTTİ
DİJİTAL İSTİFA VE KURUMSAL İSTİFA...

EYLÄNLER İKİ SAAT ÖNCE CUMHURİYETİ KONGREDE

Berkin dosyasında polisler korundu

'AVUKAT CÜPPESİNE GEREK YOK'
DİJİTAL İSTİFA VE KURUMSAL İSTİFA...

BERKİNİN BABASININ CEBASI YETMEDİ

Kan kanla yıkanmaz

SAVCI KİMİDİ? Savcı Mehmet Selim Kirazı

Polisleri soruşturuyordu

ŞİDDETLİ FATURA CİZAYLA İZLENİLDİ

Fatura avukatlara

KARAR BAŞBAKANLIKTAN ÇIKTI

'Olağanüstü' yasak

ADÜYE ÖNÜ VE MAHALLELER KARISTI

Çok sayıda gözaltı

Cumhuriyet